

NIKCZEMNOŚĆ (91) *sb f*

nikczemność (75), **niczemność** (14), **nichczemność** (1), **nieczemność** (1); *nikczemność RejPs* (4), *GliczKsiąż, RejWiz, Leop, KwiatKsiąż* (2), *GórnDworz* (9), *RejZwierc* (3), *BudBib* (6), *CzechRozm, PaprPan, KochPs, StryjKron* (4), *CzechEp, NiemObr, ArtKanc, GórnRozm, ZawJeft, Calep, GrabowSet* (2), *LatHar, SarnStat, PowodPr, SkarKaz*; *niczemność LubPs, Mącz* (3), *HistHel* (2), *MycPrz, SkarŻyw*; *nichczemność PaprUp*; *nieczemność RejKup*; *nikczemność : niczemność BibRadz* (2:1), *BielKron* (1:3), *RejPos* (18:1), *ModrzBaz* (8:1).

e oraz o jasne; *nieczemność z tekstu nie oznaczającego é.*

sg *N* *nikczemność* (18). ◇ *G* *nikczemności* (17). ◇ *A* *nikczemność* (31). ◇ *I* *nikczemnością* (7). ◇ *L* *nikczemności* (7). ◇ *pl N* *nikczemności* (1). ◇ *G* *nikczemności* (2). ◇ *A* *nikczemności* (4). ◇ *I* *nikczemnościami* (4).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII w.

1. *To, co nietrwale, ulotne, bez znaczenia (zwłaszcza to, co ziemskie, doczesne, o wartości przemijającej), także nicość; inane, nihilum Mącz; idolum PolAnt; nullitas JanStat [w tym: czyja (16): pron poss (14), G sb i pron (2)] (45) : Abowiem on [Bóg] baczy nikciemność [!] naśię á izechmy nieináczey fą iedno iáko proch pod nogámi ie⁸⁰ RejPs 150v, 146, 179v; Sumnienie powieda iż mymo boga wfytko nieczemnołcz. RejKup Kv; RejWiz 8; Vpomina [Pan] lud áby fie niebali niebieskich známion/ áni Bálwánow/ okázuiąc ich nikczemność/ iż nikomu nic niemogá wczynić Leop Ier 10 arg; BibRadz Is 41 arg; Wotuiąc nie rádźił [Attylijus Regulus] zá fię dáváć żadnego/ powiedáiąc fwoię niczemność á zelźle látá/ w ktorých iuż nie może być pożyteczny Rzeczypołpolitey. BielKron 120, 197v; Mącz 156b; RejPos 76v, 166 [2 r.], 167v, 173v, 228v [2 r.]; BudBib 1. Reg 12/21, 1.Par 16/26, Ps 96/7, Jer 10/8, 15; CzechRozm 51v; PaprPan Hh4v; wźákże to ielźcze przydam/ czym nikczemność árgumentu tego pokázác fię może. NiemObr 47; Cząłtko máłuczka/ tu krotko żyiáca/ Y ták lękliwa/ że miód zbieráiąca Pźczołká/ cię trwoży: ty chcelź wieczne progi/ Rządzić vbogi? Ty/ ktorego pchłá (włpomnienia niegodná/ Prze nikczemność iey) przez cáłą noc głódná Przewráca GrabowSet T3; LatHar 246; SarnStat 529.*

W połączeniach szeregowych (4): *RejPos* 179, 228v, 271v; *A* *my* nie będąc iedno prochem y ziemią y lámą *nikczemnością/ czyniem fię rownemi wźytkim y nawyźłym/ á nikomu wftąpić niechcemy. SkarKaz* 84a.

W przeciwstawieniu: »*nikczemność ... zwierzchność*« (1): *Prorok wofobie grzełłnego człowieka á fkruffonego/ profi o miłofierdzie páná przypomináiąc niczemność ie⁸⁰/ á wieczną zwierzchność pánłką RejPs* 148.

Wyrażenia:»*niczemność ciała*« (1): *Okazánie niczemności cyáłá krewkiego. LubPs Hv marg.*

»*nikczemność człowiecza, człowieczeństwa*« [szyk 3:1] (3:1): *Opifiue niczemność człowieczeństwá/ przyrownywáiąc ie liłtowi y źdźbłu. BibRadz I 278d marg; RejPos 166 marg, 210v marg, 317 marg.*

»*nikczemność świata tego*« (2): *A iż fie to iuż w niey [panience] wypełniło/ iż s tey gáłłki poźłłá tá fwięta látorołł/ ktora przyfciem fwym/ ofwieciłá y wwfeliłá wźytki ciemności/ nędze/ á nikczemności fwiátá tego. RejPos* 271v, 289v.

Szeregi: »krewkość i niczemność« (1): Boć on [*Pan*] łam zná nález krewkość, y wżyftkę nález niczemność. *ArtKanc* Q19v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»niczemność a niegodność« (1): Dayże nam nález wżzechmogący Pánie/ ábyfmy vmieli poznawác ty niczemności á niegodności łwe *RejPos* 48.

»niczemność a obłędliwość« (1): O nędzna mucho á mizerny robaku/ iefliżeś ty tego kiedy godzien ieft/ iż táka rádość y táki łmętek ma zrułzyć Páná twego/ y ony łwięte oliádłości wżyftki niebiełkie dla niczemności twoich/ á dla nędznych obłędliwości twoich. *RejPos* 196.

»prożność, (a) niczemność« (2): *Mącz* 167b; Prorok powieda/ wżyftko w prożności á w niczemności ieft położono. *RejPos* 112.

»niczemność a sprośność« (2): Słuchay co łop mowi ná wielu mieyfcach/ wżędy obwoływáiąc niczemność á łprośność człóweká nędznego. *RejPos* 228, 196v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

2. *To, co złe, grzeszne, niegodziwość; inane PolAnt, Modrz; dehonestas, foeditas, ignavia, nequitia, vanitas Modrz* [w tym: *czyja* (6): *pron poss* (5), *ai poss* (1)] (18) : *KwiatKsiąż* G3; iż dozwolili białyngłowam nie vmieć/ nie wiedzieć/ nie dowieść/ nie doźrzeć/ zábaczyć/ y iney wżelákies niczemności *GórnDworz* Z7; *BudBib Ps* 4/2; *MycPrz* I C3; Tákci twoi/ ktorzi się teraz łiebie boiá/ wydádzą potym łzaleńftwo y głupftwo twoie wżyftkiemu łwiátu/ á niczemność twoię przed wżyftkiemi będą opowiedác. *ModrzBaz* 40v, 57v; *KochPs* 117; *StryjKron* 567 *marg*; Czego łie Panie Boze zal natakowe ze to połobie nichtzemnołc pokazuya/ átim hanbia miełca przodkow łwoich. *PaprUp* D4v.

W połączeniach szeregowych (3): Pewna rzecz ieft/ iż w ktore łercze raz łłkierká miłości wpádnie/ iuż tám łprośna myłł/ boiażń/ niczemność/ nie może popałác *GórnDworz* Bb6, Ee3; *ModrzBaz* 58v.

W charakterystycznych połączeniach: *niczemność ostateczna, wszelaka; niczemność lubić, naśladować, opowiedać, pokazywać (pokazujący)* (2), *wyjawiać; o niczemności łwiadczyć*.

Szeregi: »lekkość a niczemność« (1): A tak od tey lekkości á niczemności łgarłftwa máyá być łrogo tákowi odłtrałzani. *KwiatKsiąż* C2v.

»niczemność a omyłka« (1): Pan nález odkupiciel y dobrodzyey nález/ widzác niczemności á omyłki nález *RejPos* 286v.

»płochost i niczemność« (1): á ktorzi łię z niecnoty chłubią/ oni o łwey płochost i y ołtáteczney niczemności łwiadczą [*illi improbitatem et extremam nequitiam testantur*] *ModrzBaz* 57v.

»sprośność a niczemność« (1): ktorziby przeciwo tobie/ główná nieprzyłášń mieli/ dla dołtoieńftwa łprośnołciá á niczemnołciá twoię zelżonego [*quem foeditate tua dehonestas*]. *ModrzBaz* 40v.

W przen (2) : Wy co teraz zówiecie łczérem/ dobrem/ prołtem/ Może to być názvano niczemności mołtem: Ná ktory wy nápadłzy/ iuż po nim chodźicie/ Ani oczu ku łczéréy prawdzie otworzycie. *ZawJeft* 35; Lecź/ ná łzyi ma łięłżkie iárzmo/ dułżá/ Niczemnołciámi łpięte/ Ták/ iż łię ledwo rułza *GrabowSet* P4v.

3. *Słabość, bezsilność, brak hartu, energii; ignavia, socordia Modrz* [w tym: *czyja* (5)] (13) : *BielKron* 342; Wdyc thego niemoże ináčzey/ iedno niczemnołciá názwác/ iż łie one [*białęłowy*] połpolicie

ledá czego boią *GórnDworz* X8v, X8v; *HistHel* C4v, Dv; *ModrzBaz* 40; Tego dnia ktorego Papięstwo [*Celestynus*] zdał/ po Mfzey fwey/ chromego iednym požegnánim/ ktory chodzić niemogł/ zleczył: ná półromocenie tych/ ktorzy mówią/ ifz nie zpokory/ ále zniczemności fwey Papięstwo opuścił. *SkarŻyw* 473; By to fzło z nafzey nikkzemności/ byłoby fię czego wftydzić/ ále ifz nie ieft nas fto/ żebyfmy Tátárom/ abo Turkom odpor dáć mogli/ káždy bączny rychley nas w tey mierze obmowi/ y požáluie/ niżliby nas winowác miał. *GórnRozm* M2.

W połączeniu szeregowym (1): Bo choctay iuz nie fráncuzy/ nie guzy/ nie wrzody/ nie pleury/ nie koliki/ tedy przedfię thępość/ gnuśność/ nikkzemność/ á wfzytkim omierzenie/ to nas pewnie nie minie/ y inych wiele nadobnych przypadkow/ iáko drapánie/ chrapánie/ fapánie/ fnádnie przypásć może. *RejZwierc* 14.

W przeciwstawięniach: »dzielność, męstwo ... nikkzemność« (2): Ták wiele wfercách ludzkich wázy mnimánie o męstwie ábo o nikkzemności czyiey wzięte/ á wtwierdzone [*opiniones de fortitudine ignaviague alicuius conceptae et confirmatae*]. *ModrzBaz* 118; Miáfto tego my mamy zbytki/ á chćiwóść: dobrá półpolitego vboftwo/ á prywatne doftátki: pochwalamy dzielność y doftátki/ á násláduiemy nikkzemności. *PowodPr* 78.

Szeregi: »lenistwo i niczemność« (1): A ztądże [*dworzanie*] teź żywą w leniftwie y w niczemności [*in ignavia et socordia*]/zá ktorą idą fzáchy/ koftki/ truneczne biefiády/ gámrácy/ y infze dworne zarázy. *ModrzBaz* 13.

»nikkemność a płochóść« (1): A Woiewodzie/ ktory od niego z bitwy wćiekl/ záięczy kozuch/ y kądziel z wrzećionem w podárek posłał/ nikkzemność iego á płochóść záięczą/ y fpráwy niewieście nie mężkie tym znácząc *StryjKron* 220.

4. *Prostactwo, nieuctwo; ineptia, ineptitudo* Cn [w tym: czyja (2)] (8) : ktorzy będąc wielkimi proftthaki/ mieli iednák indziey thę fławę/ iákoby mieli być záwołánemi dworzány: prawda ifz fie potym nikkzemność ich odkryłá *GórnDworz* D4, R6v; *RejZwierc* 242 [2 r.]; Láćinśka przipowieść *Afinus ad lyra*^m/ gdy fie kto prze nikkzemność do rzeczy zacney nie godzi. *ModrzBaz* 134v marg.

Szeregi: »nikkemność a głupstwo« [szyk 1:1] (2): Teź y w tym ieft trefność/ kiedy ktho nieznácznie czyię nikkzemność/ á głupftwo fzkáluie: iáko v fádu ziemiánin ieden proftł o prokuratorá/ powiedaiącz ifz zá pieniądze doftác go niemogł *GórnDworz* R6v, Hh2.

»prostóść a nikkzemność« (1): Gdzye nye odfyła tu do rzemyęsnikow/ dla proftosći á nikkzemności ich/ ále do tych ktorzy náuki wfobyte máyá/ á oná fáfaffuyá/ y infle Bogá poznác/ czćić/ wylbić/ náuczáyá. *GliczKsiqz* G8v.

5. *Zmyślenie, kłamstwo; gerrae Mqcz; vanitas Calep; insulsitas* Cn [w tym: czyja (5): *pron poss* (3), *G sb* (1), *ai poss* (1)] (7) : *BibRadz* *4v; Ieft tho iedno fzyderftwo ná fwiecie tá Alkumia známienite/ ktora fie iáwnie lámá w fwey nikkzemności wydawa/ gdy to obiecuie dáć z náuki/ częgo iey przyrodzenie broni *BielKron* 26; *Mqcz* 145c; O tym teź czytay *Dialogum Platonis de nature et legibus*/ gdzie ieden Egipczyk Solonowi Philofophowi nikkzemność Hiftoriy Greckich ná oczy wyrzuca dowodnie. *StryjKron* 16 marg, 16; *CzechEp* 162; *Calep* 1101b.

Synonimy: 1. darmość, marność, próżność; 2. marność, mizeryja, niecnóść, niecnota; 3. bojaźń, gnuśność, lenistwo, lękliwość, niebacznóść, nieumiejętnóść, ociężałość, ospalstwo, ospałość, próżnowanie;

4. *głupność, głupstwo, grubijaństwo, grubstwo, nieobyczajność, nierozum, nietrafność, nieumiejętność, niewiadomość, prostość, prostota*; 5. *bajka, baśń, brednia, fałsz, kłamstwo, matactwo, matanina, nieprawda, plotka, wymysł.*

MŚ